

Contes de finals del segle XX

Text > VICENÇ PAGÈS JORDÀ

La primera feina d'un escriptor és llegir el millor que s'ha escrit. En la seva llengua i en les altres. El que s'ha consensuat que val la pena llegir (el cànon) i el que ell considera proper (els seus autors preferits, necessaris si vol esquivar el *mainstream*). Del passat i del present. No només per aprendre, sinó també per no fer el ridícul d'escriure alguna cosa (o escriure d'alguna manera) que altres que ell ignora ja han fet, i molt millor, abans.

Un escriptor ordenat començaria pels més antics i s'acostaria al present tot alternant diferents tradicions literàries. El més habitual, però, és llegir de manera desendreçada i personal: per afinitat, per pulsions, per atzar. Cap problema. Al cap d'un temps, el resultat serà el mateix. A part de llegir, un escriptor també es dedica a viure, però aquí no cal que ens hi esforcem perquè viure és el que fem tots si no som morts. Dins el viure, s'entén que l'escriptor acumula experiències, però també somia, imagina, escolta, mira, xafardeja, mira pel·lícules i sèries, va al teatre, escolta música, mira quadres...; fa tot de coses que tindran una influència en el que escriurà.

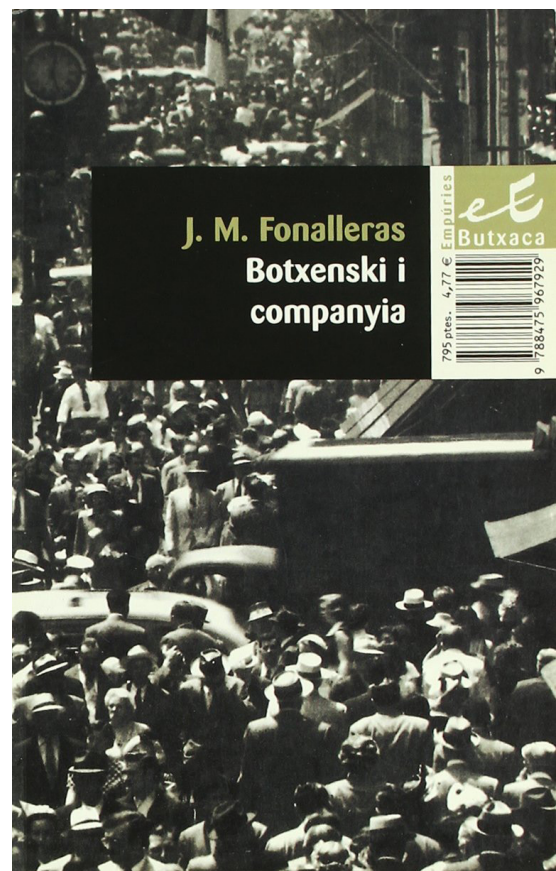
En l'últim article comentàvem uns quants contes clàssics. Avui ens centrarem en tres de publicats a finals del segle XX. Abans, però, cal recordar que els escriptors actuals són millors que els antics. És més: un escriptor mitjà d'avui sol ser millor que un bon autor de dècades enrere. No per cap mèrit personal, sinó perquè treu rendiment de la tradició, disposa de més perspectiva, millora el que van fer els pioners, que tenen el mèrit de fer possible que els que vindran després perfeccionin la seva feina. En el cas del català hem d'afegir que el domini del codi escrit, que en altres literatures

es dona per suposat, ha estat una conquesta recent.

El primer conte de *Botxenski i companyia* (1988) es titula «Els Cardozzo aprenen a ballar». El narrador és Helena Cardozzo, la germana de Robert i de Cati. A mesura que anem llegint, entenem que accedim als seus records mentre es dirigeix al casament de Bet, l'antiga esposa del seu germà Robert. No som davant un monòleg interior, erràtic i desgavellat, sinó que cada escena està perfectament construïda, seguint totes les regles de la gramàtica i l'ortotipografia. En aquesta successió de *flashbacks* veiem com Robert coneix Bet, com es casen, com la família assisteix a classes de ball, com Bet abandona Robert, com Robert mor i com és enterrat, només que la informació ens arriba sense ordre cronològic. En aquests records també veiem la mania de la mare de fer-se la morta quan rep visites imprevistes, la manera com el pare es queda sense feina i les vicissituds de Cati i la seva parella. Finalment, Helena arriba al casament de Bet i balla amb un desconegut.

Vaivens mentals

El desordre aparent (i, sobretot, laberints) amb què està escrit el conte té sentit en la mesura que reproduceix els vaivens mentals d'Helena Cardozzo, jove i desenfadada, i en què oculta la part més rellevant de la història, que és el final de la relació entre Robert i Bet, i sobretot la mort de Robert. És més fàcil resumir el conte que establir el tema principal, ja que no disposem de cap punt de vista que no sigui el d'Helena, de qui sabem que no és directa, però ignorem si és sincera. L'agilitat narrativa recorda els contes que els millors escriptors nord-americans publicaven a *The New Yorker* després de la guerra. Ens referim a Truman Capote, Robert

>> Portada de *Botxenski i companyia* (1988).
(Font: EDITORIAL EMPÚRIES)

Cheever, J. D. Salinger i Dorothy Parker. La competència era tan aferrissada que havien d'esforçar-se a ser sorprenents i lleugers (però no banals) per ser publicats. Si bé la tradició contística catalana, que no ha disposat d'aquesta rivalitat, es pot permetre el luxe de no ser tan atractiva, Fonalleras segueix aquest solc nord-americà, i ho fa de manera brillant.

El 1991 Maria Àngels Anglada va publicar *La daurada parmèlia i altres contes*. Aquí ens volem referir tant al text que dona títol al recull com al que està situat immediatament després.

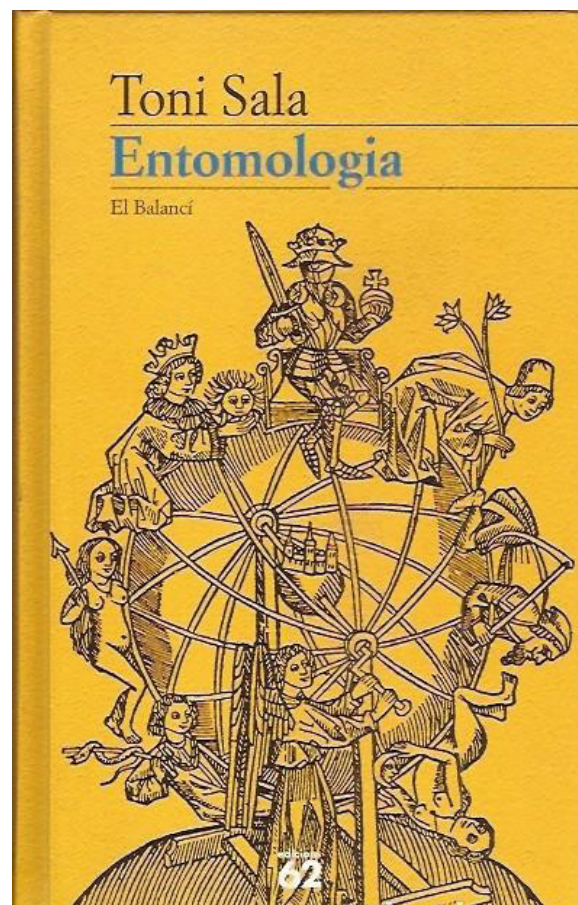
Líquens és un text modèlic, que extreu poesia de la botànica des de la primera línia

El primer retrata la tarda d'un home de setanta-quatre anys que és poeta i traductor, i que col·lecciona líquens. En un dels seus versos esmenta «la daurada parmèlia», que no és sinó un líquen dels més vistents. A continuació llegim *Líquens*, la traducció que fa Maria Àngels Anglada del text escrit per Camillo Sbarbaro, el protagonista de *La daurada parmèlia*. Així doncs, el que semblava una ficció és la recreació de la vida de l'autor del text següent, una mostra de la modèstia i la generositat de Maria Àngels Anglada que agraïm, ja que Sbarbaro és un autor poc conegut aquí (només té un llibre traduït al català, el 2007). *Líquens* és un text modèlic, que extreu poesia de la botànica des de la primera línia: «M'omple l'habitació, la impregna de sotabosc un herbari de líquens. Sota l'aparença d'estelles de fusta, d'esberles de roca, conté quasi un Mostrari del Món».

Els últims textos dels quals vull parlar són de Toni Sala i es van publicar el 1997 al seu primer llibre, *Entomologia*, guanyador del Premi Documenta. He triat quatre microcontes que fan entre una i dues pàgines. En el primer, «Res de nou», el narrador descriu les capes d'un femer i, arran dels cucs que localitza a baix de tot, suggereix que potser ho coneixem tot de la superfície, però que sota la brutícia hi ha vida si sabem gratar. «El descuit» explica una distracció de Déu, que com que no sabia si enviar una dona a l'infern, al paradís o al purgatori va optar per escriure'n la història, que és precisament el conte que acabem de llegir. «Aclariment», que s'adreça al lector en segona persona, parla del temps que guanya l'escriptor quan és llegit, i del que perd el lector quan el llegeix. «Obsessió», finalment, vincula la mort de l'autor i la del lector. Recapacitant: l'autor té el poder de trobar el que està ocult, l'autor és Déu, l'autor devora el lector, el lector no existeix sense l'autor.

L'únic que tenen en comú els contes que acabo de glossar és, al meu parer, una qualitat alta, la condensació extrema i l'època de publicació. Es poden entendre com a homenatges: a una certa narrativa nord-americana, a un escriptor i botànic italià que va existir de debò, a la narrativa en general. Fonalleras explica una història de ficció després de fer tots els deures que calia; Anglada tradueix un assaig i ficcionalitza l'autor; Sala excel·leix en un dels gèneres més difícils, la micrometaficció.

Fixem-nos ara en el moment biogràfic dels autors. Els contes de Sala són del seu primer llibre, publicat abans dels trenta anys; el de Fonalleras és també del primer, aparegut a principis de la trentena; el d'Anglada arriba a la seixantena, quan és una poeta i novel·lista consolidada. Lluny de les receptes i del formulisme, cadascun d'aquests contes es pot entendre com un agraïment a escriptors anteriors, i alhora cadascun és ben diferent dels altres. Si ens agraden és, també, perquè fa l'efecte que no els podria haver escrit ningú més.

>> Portada d'*Entomologia* (1997).
(Font: EDICIONS 62)

>> Toni Sala. (Autoria: ANNA SALA)

